

SVIJET NAKON LIBERALIZMA

Matthew Rose, *Svijet nakon liberalizma: filozofi radikalne desnice* (USA: Yale University Press, New Heaven & London, 2021.)

Prikaz

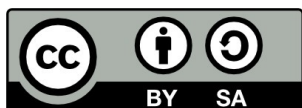
DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7361098>

Ana Galić

Udruženje Sofia, Banja Luka
ana.galic.bl@gmail.com

U izdanju Yale University Press-a u SAD-u, 2021. godine objavljena je knjiga naziva *Svijet nakon liberalizma: filozofi radikalne desnice*, višeg saradnika sa Univerziteta u Berkeley-u, dr Matthew Rose. Knjiga je napisana na 196 stranica, a sastavljena je od šest poglavlja i to: Prorok, Onaj koji fantazira, Antisemit, Paganin, Nacionalista, Hrišćansko pitanje.

Prvo poglavlje naziva „Prorok“ odnosi se na Oswalda Spenglera i njegovo upozorenje dato u knjizi koju je objavio naziva *Sat odluke*, u ljeto 1933. godine. U knjizi se insinuira da je Hitler idiot. Spengler prorokuje velike krize, najdublje koje je čovječanstvo iskusilo do sada i koje će ispitati snage zapadnog svijeta. Spengler nadalje prorokuje da će doći do obojene revolucije i da će suprimacija bijele rase konačno pasti. Zanimljivo je pak, navodi Rose, da se Spengler nije toliko brinuo za te nove struje koje su dolazile i kako će im biti u svijetu u kojem su do sada imale samo inferioran odnos, nego se brinuo isključivo kako će njegov bijeli svijet preživjeti sve to. Ipak je Spengler kao nacionalista napisao *Propast Zapada* 1918. godine kao predosjećanje njemačke pobjede. *Propast Zapada* Spenglera je učinila zvijezdom među intelektualcima, a ta godina bila je „Godina Spenglera“, piše autor. Tu se pak Spengler ipak ograđivao od svog djela kao djela koje poziva na akciju, a sama knjiga je služila ne samo tada nego i misliocima poslije njega kao inspiracija da krenu trećim putem, i konzervativnim i multikulturalnim zajedno, kojim se Spengler prvi usudio kretati. Spengler je stoga bio kulturni relativista, objašnjava Rose, a kulture su za njega imaju svoju psihologiju, nauku, umjetnost kao i politiku. Svrha njegove knjige bila je meta-politička. Propast Zapada počinje s napadom, za to vrijeme kontroverznim, a danas uobičajenim, zasnovanim na dva oblika historiografije: jednim koji zagovara naciju kao osnovnu jedinicu istorijske analize, a drugim koji postavlja Evropu u centar istorije svijeta. Njegov kopernikanski obrat jeste odbijanje bilo kakvog procjenjivanja ne-zapadnih kultura na osnovu evropskih standarda: nijedna kultura nije univerzalna, nijedna

nacija nije superiorna i ne postoje ljudi koji su odabrani. Ipak, ovdje Spengler pravi iskorak i tvrdi da iako su sve kulture jedinstvene, jedna je jedinstvenija od drugih. Nazivajući faustovskom čitavu kulturu zapada, Spengler je ovoj jedinoj kulturi koja je svjesna svoje pozicije u svijetu namijenio revolucionarnu ulogu i identitet. Spengler je ovakvu kulturu vidio kao ispunjavajuću, a njenog nosioca kao superčovjeka koji prelazi svoje granice: sva faustovska etika gradila je *ekselsiora*. Faustovski čovjek je stoga: kreativniji, hrabriji, više individualan, više heroičan, više ambiciozan, više nepomirljiv, onaj koji više zahtijeva, itd. Spengler nije bio fašista, ali njegova antropologija je pulsirala fašističkim ritmom. Ono što je možda najvažniji momenat u ovom učenju jeste uslovljavanje hrišćanstva i Zapadne kulture – hrišćanstva ne bi bilo bez te kulture, a ne obratno kako se obično mislilo, dodaje Rose.

Drugo poglavlje oslovljeno „Onaj koji fantazira“ autor započinje opisom hapšenja Juliusa Evole 1951. godine. Sam Evola je sebe poredio sa Platonom, Aristotelom i Danteom, piše autor, a razlog njegovog hapšenja je bio širenje pobune i terorizma. Slikar, okultista, planinar, seksolog i nepouzdan učenjak istočnjačkih religija, Evole je bio najčudnija figura svoga vijeka, proglašen vođom italijanskog neofašizma. Evole je impresionirao Benita Mussolinija, zabrinjavao Heinricha Himmlera i fascinirao Cornelia Codreana, piše Rose. Evola je bio vodeća figura u Dadaizmu, kao slikar, a kao poeta pisao je na francuskom predstavljajući svoje stihove u kabareima. Godine 1922. doživljava „konverziju“ kako je sam Evole naziva, a to je čitanje Theravada teksta i pronalazak budizma. Narednu deceniju posvetio je izučavanju Njemačkog klasičnog idealizma i filozofiji. Naposlijetku je došao do zaključka da je filozofiji potreban drugačiji oblik znanja, ali i političkog života i taj pravac je označio kao svoj i nazvao ga „magični idealizam“. U svom eseju iz 1927. Evole je i zadao zadatak filozofiji, a to je radikalna izmjena samog sebe. Međutim, jedini i najpoznatiji spis koji mu je donio „slavu“ je iz 1934. godine i nosi naziv „Pobuna protiv modernog svijeta“, gdje opisuje da je problem svijeta danas desakralizacija, kolaps duhovnog smisla u svakodnevnom životu. Ovdje je Evole konfrotirao svoj i Spenglerov stav, uradivši prevod Spenglera na italijanski. Smatrao je da je Spengler odsječen od metafizike i tradicije, onoga što je ključno za razvoj čovječanstva, po Evoli. Ipak, problem modernog svijeta nije bio taj što je Bog umro (Nietzsche), nego kraj političkog

autoriteta, tačnije sam liberalizam, a iz kojeg su nadolazili individualizam, materijalizam i egalitarizam. Zadnje djelo je objavio 1961. godine u kojem je objavio propast ranijih političkih strategija.

U „Antisemitu“, trećem poglavlju knjige, naredni desničar kojeg Rose opisuje je Francis Parker Yockey. Uhapšen je sasvim slučajno, zbog izgubljenog prtljaga, koji je sadržavao toliko bizaran sadržaj da je pronalazač na aerodromu morao odmah kontaktirati FBI. Autor zatim opisuje samo hapšenje, trećeg juna 1960. godine na letu za San Francisco putnik imena „Richard Hatch“ ostavio je prtljag koji je sadržavao sljedeće: pasoše američkog, njemačkog, britanskog i kanadskog državljanstva, svi sa različitim imenima, pisaću mašinu, kodiranu knjigu, njemački prevod barokne španske literature i nacрте za tri kratke pornografske priče. FBI ga je nakon hapšenja, na koje su čekali decenijama, okarakterisao kao najvažniju figuru u svijetu fašizma tog vremena. Tabloidi su ga prozvali zatvorenikom koji je sastavljen pola od Che Guevare, pola od Jamesa Bonda. Na žalost, Yockey je odmah po hapšenju izvršio samoubistvo, što od straha zbog institucionalizacije, što od mogućeg odavanja imena sa kojima je bio u kontaktu. Rose nam zatim opisuje život samog Yockeya. Yockey je sebe uvijek predstavljao kao umjetnika, a bio je hvaljen kao pijanista. Diplomirao je sa pohvalama pravo, na Notre Dame Univerzitetu 1941. i tada je raskinuo sa marksizmom, pročitavši Spenglerovu *Propast Zapada*. Kao pravnik i odličan poznavalac njemačkog jezika ubrzo se priključio Tribunalu za ratne zločine i njegov rad se uvijek opisivao kao briljantan. Knjiga *Imperium* u kojoj je iznio svoje namjere, a to je evropska unija od Irske do Urala, štampana na 700 strana u Engleskoj, u 200 primjerkama, pod pseudonimom, učinila ga je u stvari radikalnim desničarom poznatim cijelom svijetu. Strah koji Yockeya svrstava u antisemite jeste ne da će Jevreji zauzeti najvažnije političke i ine pozicije u svijetu, nego da će bijeli, aristokratski Evropljani i Amerikanci postati Jevreji. O afro-amerikancima i narodima kolonizovanih zemalja Yockey nije imao dobro mišljenje. Yockey takođe podvlači značaj zapadne kulture, ne politike, ne pobijene Jevreje (što je možda i najalarmantnije), niti realnu istoriju generalno i gnuša se ljudi koji žele samo sreću i lično blagostanje. On traga za „kulturnim vitalizmom“, te promovise život čovjeka za višu ideju. Ta ideja je aristokratska Evropa od Irske do Urala. Ideju o Jevrejima kao narodu koji zaslu-

žuje progon i odmazdu Yockey crpi iz svojih katoličkih korijena, a njegova fantazmagorija ide dotle da Jevreje drži odgovornim za sve pokrete 20. vijeka: kapitalizam, komunizam, kozmopolitizam i nacionalizam, te za pad racionalizma uopšte. Nakon oosude ruske misli generalno, te stigmatizovanja od strane FBI-ja kao fašiste koji radi na uništenju Amerike na internacionalnom nivou, Yockey se povlači iz svega i pridružuje komunističkim snagama. Zadnji esej je napisao 1960. I u njemu u apokaliptičnom tonu iznosi zadovoljstvo rađanja novih snaga u Indoneziji, Pakistanu, Indiji, Gani, Jugoslaviji i Sudanu.

Alain de Benoist je "Paganin" o kojem čitamo u četvrtom poglavlju. Sa 25 godina već je bio veteran francuske daleke desnice tako što je već šest godina bio vođa Federacije nacionalnih studenata. U svojim radovima navodio je zastupanje rasne segregacije. Svega par dana prije Majskih demonstracija u Parizu, Benoist je s kolegama osnovao Novu desnicu francuskog akronima GRECE, sa novom kulturom, jer kulturu koju je gajila ljevica sa feminističkim i pokretima manjima bila je ono što je Benoist video kao ključno za političku pobjedu. On je graditelj pravca "identitarianizam", socijalne psihologije koja za cilj ima da zaštiti različite kulture. Rose dalje navodi da je Benoist vodio porijeklo iz katoličke porodice srednje klase, ali da se od malena izjašnjavao kao antiteista i da je već u ranoj dobi primio pohvalu Francuske Akademije za svoje trotno izdanje eseja *Pogled s desna*. Nakon toga posvetio se teorijskom promišljanju i brzo se okrenuo nominalizmu, raskinuvši sve veze s tadašnjim desničarima, smatrajući homogenost zlim, a heterogenost dobrim. Ovaj srednjovjekovni nominalizam Benoist je preveo u svoju teoriju grupnih razlika, a kao njegovu najveću suprotnost video je univerzalizam. Knjiga *Bivati paganinom* koja je objavljena 1981. godine govori o evropskom identitetu kao paganom, pozivajući se na vrijeme kada je evropska kultura postojala prije katolicizma i to je Benoistova najintimnija i najčitanija knjiga. Ovaj paganizam ima Boga ali Boga koji ne transcendiraju ovaj svijet nego je njegovo iskustvo dostupno čovjeku u ovoj realnosti, objašnjava autor i paganizam je zapravo humanizam. Njegov rani ekstremizam sada je odigrao svoju ulogu i polako je počeo da se odstranjuje iz evropskog intelektualnog kruga kao pomalo fašistički. Još jednom je pokušao da povrati dijalog sa savremenim misliocima tako što je pisao o demokratiji u antici i demokratiji danas, odnosno kako demokratija i liberalizam

čine veoma loš brak. U suštini cijelo vrijeme je tragao za argumentima kojima bi kritikovao liberalizam i 1990. piše da neoliberalni pokreti koji dozvoljavaju svima da se bore za svoja prava čine sve u stvari istim i to zatvara njegov krug heterogenosti koji je otpočetak zagovarao – to iststvo, piše Rose, je ono koje ne može voditi napretku. Benoist je kulturni revolucionar, dodaje autor, a njegovo djelo je takođe meta-političko ciljano na kulturu i vrijednosti radije nego na direktni aktivizam, a sav njegov prigovor je moralnog, ne praktičnog karaktera.

"Nacionalista" nam govori o Samuelu Toddu Francisu. Francis je, piše Rose u petom poglavlju svoje knjige, svoj vijek proveo kao patologist američkog konzervativizma, a u široj javnosti je okarakterisan kao rasista, šovinista i anti-patriota. Iako je njegov višedecenijski rad marginalizovan, tek nedavno, za vrijeme Trampove kampanje i predsjedništva, njegovi radovi su ponovo otkriveni i služe za razumijevanje koje on kao prognostičar iznosi opisujući vladavinu bijelog nacionalističkog predsjednika i najveći izazov koji je liberalizam do tada imao. Autor nam i ovdje navodi biografske podatke o Francisu, opisujući njegovo izučavanje grčkog i latinskog, te sjajan dovršetak studija na Johns Hopkins Univerzitetu i kasnije na Univerzitetu Sjeverne Karoline doktoratom iz istorije. Francis se nije vodio izvorima koje su drugi mislioci konzervativizma njegovog vremena izučavali nego se okrenuo antimodernističkim autorima, kako ih on naziva, a to su Machiavelli, Montesquieu i Hume. O promjeni političke istorije te o politici kao nauci moći učio je iz radova Vilfreda Pareta. Pareto je objašnjavao politiku na osnovu političkog djelovanja, a ne na osnovu teorijskih pretpostavki i zaključak do koga je došao jeste da je neminovna vladavina oligarhije u bilo kom društvu, a da je demokratija samo prazno slovo na papiru, s tim da ta vrsta elitizma predstavlja neminovnost koju on nije priželjkivao, ali koja je tu i ne može se ignorirati. Francis je žestoko napadao konzervativiste: Irvinga Kristola, Georgea Willa i Richarda Johna Neuhaua, koji su držali skupove na kojima su raspravljali o moralnim izvorima demokratije, dok su liberalni intelektualci radili na konkretnom osvjajanju izbora i u tome su i uspijevali i po uzoru na Pareta izražavao je sumnju da je istorija politike ne istorija ideja, nego moći, i to moći elita. Naredni i presudan uticaj na Francisa izvršio je bivši komunista James Burnham koji je naučavao da nas u budućnosti sigurno čega menadžerska revolucija i da će vodeće političke pozi-

cije zauzimati najmoćniji ljudi tehnološke i administrativne ekspertize. Svoje najobimnije djelo *Levijatan i njegovi neprijatelji* koje sadrži 800 strana, objavljeno je posthumno i predstavlja najkonciznije sistematizovanje koje je Francis uredio, a tiče se istorije konzervativizma i liberalizma. U ovoj knjizi je iznio rješenje koje bi moglo ukloniti liberalnu elitu, a to je uspon MAR-a, odnosno radikala američke srednje klasa (Middle American Radicals), one klase koja ne bi bila zadovoljna menadžerskom revolucijom. Ovim potezom Francis je branio interese komunizma, borio se protiv kosmopolitizma, a dodao je i potrebu za prevlasti bijele predomnacije u kulturnom razvoju, bez koje, po njemu, čovječanstvo ne bi moglo opstati. Francis je uvrstio rasističku biologiju u svoj desničarski opus i time opravdao njegovo etiketiranje kao šoviniste, a nije pomoglo ni njegova okupacija bijelačkom predomnacijom nad ostalim rasama zadnjih nekoliko pa i decenija godina života.

Zadnje poglavlje naziva "Hrišćansko pitanje" govori o gledištu spram katoličke religije na Zapadu odnosno o rasističkog ideologiji koja se naziva alt-desnica. Crkva je postala neprijatelj broj jedan Zapadne civilizacije, navodi njihove tvrdnje Rose, te služi uništavanju bijelog identiteta zaludujući se liberalizmom i ljudskim pravima i u budućnosti će okupljati samo migrante i samomržeće bijelce. Za ove stavove čuli smo 2016. godine kada ih je prozvala i osudila Hillary Clinton. Iako na društvenim mrežama djeluju kao neozbiljni, nastavlja autor, njihova moć je realna. Oni zagovaraju pravo da se neko naziva bijelcem, baš kao što je mogao slobodno da se organizuje pokret #BlackLivesMatter. Pripadnici alt-desnice su ateisti, ali dozvoljavaju religijska pitanja. Jedino hrišćanstvo otvoreno napadaju i smatraju ga kočnicom u daljem napredovanju bijelaca. U njihovom učenju se nalazi uticaj Spenglera i Evole, isto kao i Benoista i Francisa. Kritikovanje hrišćanstva potpuno je drugačije kada je u pitanju radikalna desnica i tu je riječ o kritici po kojoj hrišćanstvo njeguje individualnu slobodu, jednakost među ljudima, racionalizam, otvorenost, apolitičnost i život prema idealima, dakle sve suprotno od onoga što desnica smatra poželjnim i ispravnim. Oni u hrišćanstvu vide revolucionarnu ideologiju koja je dovela do modernog doba i svega onog lošeg koje je trenutno na sceni. Hrišćanski koncept transcencije predstavlja skriven izvor današnjih modernih kulturnih patologija. Ono što je sada izvjesno i teško za progutati, piše Rose,

jeste da će student danas vrlo vjerovatno izučavati upravo Francisa, kao nekada Marxa, a sve s ciljem boljeg razumijevanja političkih dešavanja danas. Hrišćanska teologija mora biti spremna da se nosi sa pojavom post-hrišćanske desnice jednako kao što je bila spremna nositi se sa ljevicom i da bude ključni faktor u suzbijanju rasizma. To znači da bi nekadašnja antička učenja koja je hrišćanstvo tada koristilo, a to je učenje o genosu ili etnosu hrišćanske zajednice bijelih ljudi kao odabranih kao jedne jedinstvene rase, moglo biti obnovljeno danas, u 21. vijeku.

Ova knjige nam dopušta da otvorimo um i razmislimo o svim zamkama koje jedan liberalizam nosi sa sobom. Takođe iznosi i zabrinutost da individualizam i pravo na sopstvenu slobodu kao najviše vrijednosti koje liberalizam njeguje jednostavno možda nisu dovoljne za život jedinke i da se tu otvara prostor koji se lako može popuniti sa učenjima koja možemo čitati u ovoj knjizi. Upozoreni smo da ono što jeste izvjesno je da se novi kulturno-politički koncepti traže i grade i da je hrišćanstvo do sada bilo maćeha mnogima. I dok liberalizam nudi sigurnost i komfor, radikalna desnica daje avanturu i konflikt, piše autor i mi: "Ne možemo znati šta tvrdimo bez spoznaje šta poričemo i ne možemo znati ko smo ako ne znamo koji drugi načini života su mogući."¹ Ne bi bilo lose redefinisati koje to mislioc izučavamo na univerzitetima, a koje ne i ako postoji podvojenost oko njihovih teorijskih opredeljenja, onda je potrebno razmisliti da li svi imaju isti kredibilitet ili ga nekima treba s pravom oduzeti. Ili ajmo izvući pouku: drži prijatelje blizu, ali neprijatelje još bliže, a knjigu svakako preporučujemo za čitanje.

1 Matthew Rose, *A World after Liberalism: Philosopher of the Radical Right*, USA: Yale University Press, 2011.